

HARDEGARYP, DE HERVORMDE KERK

De huidige kerk van Hurdegaryp staat niet op de plaats waar de oude, vermoedelijk middel- eeuwse kerk van het dorp heeft gestaan. Tot 1711 stond de kerk zuidelijker, vlak naast het Gealeslot, dat lange tijd de woonplaats was van de familie Roorda. Bouwkundige gegevens over het uiterlijk van deze kerk ontbreken; men kan alleen vaststellen dat deze kerk gebrandschilderde glazen heeft gehad: in 1599 krijgt **Jochum Andriesz.** 10 daalders "vant glas", dat de Staten van Friesland aan "die van Hardegarijp vereert" hadden. Ook in 1651 is er een glas geschonken: **Jan Johannes** glasmaker in Burgum, krijgt 23 £ "wegens een glas bij ons (= het College van Gedeputeerde Staten) aan de kercke van Hargarijp vereert". Vaak werd een glas geschonken na een verbouwing, en het is mogelijk dat er in 1651 aan de kerk gewerkt is.

Na de aanleg van de nieuwe weg van Swarte Weis-ein richting Groningen, rond 1650, die een stuk noordelijker kwam te lopen, ontstond bij de nieuwe weg meer bebouwing; ook **Bennemastate** werd hier na 1650 gebouwd. Het zwaartepunt van het dorp verplaatste zich, het is dus geen wonder, dat toen er rond 1710 plannen kwamen voor reparatie of nieuwbouw van de kerk, men al met al besloot de kerk te verplaatsen.

De nieuwe kerk werd gebouwd door **Eilef Johannes**, meester timmerman uit Wyns. Hij en zijn vrouw, en verder de kerkvoogden Gjolt Clases Reitsma en Eebe Rinses, en de dorpsgecommitteerden Rynse Clases, Wytze Jans, Beernd Siouwes en Gerrit Harmens worden genoemd in de wapenstenen naast en boven de ingang deur, waarop ook het jaartal 1711 staat. De nieuwe kerk is van een type dat in de eerste decennia van de achttiende eeuw in de gemeente Tytsjerksteradiel meer is gebouwd. De kerken van Sumar en Rottevalle vertonen een opvallende gelijkenis met de kerk van Hurdegaryp: een eenvoudig bakstenen kerkje, rondbogige ramen (die oorspronkelijk zonder twijfel gevuld zullen zijn geweest met gebrandschilderde glazen) en een toren die uit het dak aan de westkant van de kerk oprijst. Aan het uiterlijk van de Hurdegarypster kerk vallen op de reeds genoemde wapenstenen rond de toegangsdeur en de fraaie, gesmede muurankers aan de (later nog eens vernieuwde) westgevel. Op het koor staat een windvannn met het wapen **Roorda**, vast en zeker nog afkomstig van de oude kerk, omdat de familie Roorda in 1711 al niet meer in Hurdegaryp woonde. De nieuwe kerk kreeg in 1711 - 1712 gebrandschilderde glazen, die werden geleverd door **Antje Pytters**, weduwe van Ype Jacobs. Zij was de grootmoeder van de later zo bekende Ype Staak, die heel wat Friese kerken in de achttiende eeuw van gebrandschilderd glas heeft voorzien.

Bij de nieuwbouw van de kerk heeft men heel wat zaken uit de oude kerk naar de nieuwe overgebracht. In het interieur zijn nog verschillende voorwerpen uit de oude kerk aanwezig.

Dadelijk in de voorkerk valt de gigantisch grote grafsteen op van **Johan van Roorda** († 1657) en **Watze van Roorda** (†1670). De wapens daarop hebben Franse tijd overleefd. In de kerk zelf zijn enkele zeventiende-eeuwse interieurstukken in 1711 weer herplaatst: de preekstoel en de herenbanken.

De **preekstoel** is in de jaren 1668-1670 gemaakt; de panelengesneden door "**Focke Idses, beeltsnider**" in Leeuwarden, en vertonen de symbolen van de vier Evangelisten, Of Focke Idses de rest van de preekstoel ook heeft gemaakt valt moeilijk meer na te gaan: in de dertiger jaren van onze eeuw is de preekstoel bij Roosjen in Hindelopen gerestaureerd en bij deze gelegenheid is er zeer veel vernieuwd. Wel 17de eeuws zal de prachtige **koperen houder** voor de zandloper zijn. Die moest de predikant ervoor behoeden al te lang te preken.

De **herenbank** tegenover de preekstoel heeft een opzetstuk met het wapen van Roorda. Volgens de kunsthistoricus J.C. Kalker is het gemaakt door dezelfde persoon die de panelen van de preekstoel vervaardigde. Het is mogelijk dat deze bank gemaakt is voor Watze van Roorda en dan wel in dezelfde tijd dat er aan de kerk is gewerkt, dus rond 1668. Jammergenoeg is de bank verschillende keren gerepareerd: er zijn vaste banken in gemaakt om losse stoelen te vervangen en ook de bollen die gestaan hebben op de balustrade van het personeelsgedeelte zijn verdwenen.

In het koor heeft een bank gestaan die gemaakt was voor Gerardus Fortuyn, maar deze bank is in 1980 uit de kerk verwijderd. De grafsteen van Boelardus Augustinus van Boelens is hierdoor wel beter te zien. Binnen het vermoedelijk 19de eeuwse doophek liggen grafstenen; de steen van grietman Wolfert van Lezaen en zijn vrouw Geneveve Rataller komt nog uit de oude kerk. In het gangpad liggen verscheidene stenen van de familie Reitsma.

Rond 1980 werd het nodig de ruimte binnen de kerk beter te benutten: bij de toen uitgevoerde restauratie heeft men het orgel verplaatst naar het koor en men heeft de "kreaake" uitgebreid met een aantal zitplaatsen; tevens heeft men toen een deur gezaagd in de buitenmuur van het koor. Bij deze verbouwing heeft men de al eerder genoemde herenbank van Gerardus Fortuyn overgedragen aan de Stichting Alde

Fryske Tsjerken, die deze bank vervolgens in Finkum heeft geplaatst.

De kerk bezit een avondmaalsbeker uit 1735, gemaakt door H.A. = Hans Atsma.

Het orgel is omstreeks 1880 gemaakt door Petrus van Oeckelen en verkeert, op een nieuwe mixtuur na, nog in de oorspronkelijke toestand. De dispositie luidt als volgt:

Prestant	8 vt	Quint	3vt
Bourdon	16 vt Bas	Mixtuur	2-3 sterk
Bourdon	16 vt Disc.	Woudfluit	2vt
Viola di Gamba	8 vt	Trompet	8 vt Disc.
Holpijp	8 vt	Trompet	8 vt Bas
Fluit	4 vt	Tremulant	
Octaaf	4 vt	Windlosser	
		Eén klavier, aangehangen pedaal.	

L.K. van der Meer
1991

Literatuur:

- Voorloopige Monumentenlijst. deel IX De, Provincie Friesland (1930)
- P. Nieuwland, Bennemastate. In: Bijdragen oan'e pleatselike skiednis, 1984 (side 123-129).
- Gegevens verstrekt door de heren S. ten Hoeve te Nijlân en D.J. van der Meer te Reduzum.